

Vraždy novorozenců v České republice a psychosociální stav jejich matek

Newborn murders in the Czech Republic and psycho-social condition of their mothers

Jíra V.¹, Vorel F.¹, Velemínský M.^{2,3}

¹ Policie České republiky

² Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta

³ Nemocnice, a.s., České Budějovice

Summary

The aim of the study was to find out the following facts concerning killing of newborn babies:

- to find out the frequency of “cases” of murders of newborn babies in the individual regions of the Czech Republic in the years of 1993-2002 in relation to the number of born babies;
- to find out the sex ratio of the offenders;
- to find out the age of the offender;
- to find out the legal qualification, i.e. how the case was judged by bodies actuating in prosecution;
- to find out the family status of the offender;
- to find out the social status of the offender in relation to employment;
- to find out the sex of the murdered newborns;
- to find out the final verdict of the court in the individual “cases”.

The authors formulated the following hypotheses:

- mother considers to murder the newborn before delivery already;
- mother decides to murder the newborn primarily for social reasons;
- mother's decision to kill the baby is also influenced by the attitude of the partner towards her pregnancy;
- most murders occur on the base of the disturbance related with the delivery;
- newborn murders do not influence the general perinatal and neonatal mortality of the Czech Republic; it is rather a social problem;
- newborn murders are not related to the selection of sex;
- in the final phase, the prosecution of the woman is often stopped on the base of expert opinions.

In the scope of a quantitative sociological research, a secondary analysis of the data of the police database and of the files concerning the individual “cases” (this is a technical term) of murders of newborns and sucklings by the mother was carried out. The research and collection of the data was anonymous. The authors used the penal code and the criminal law, publications of forensic medicine, forensic psychiatry and psychology, obstetrics and gynecology in the data analysis. The research used materials from the police database which is completed with each new case, i.e. information of the person of the crime offender, the way of accomplishment of the crime, and how the case was concluded. Further, records concerning the individual cases and expert opinions being part of them were used. Since 2002, the borders of the individual regions and their names were changed in the Czech Republic. This change has had no influence on the work of police and some courts so far,

from the point of view of their competence. Thus, we kept the division of the cases of murders according to how they were documented until 31-12-2001, so as not to distort some statistics.

In the period from 1992 to 2002, there were 41 cases of newborn murders and 2 cases of suckling murders altogether, committed by 42 women who had given birth, being their average age of 26,3 years. 18 women from the given number were single, 17 were married and 7 divorced. From the social point of view, 22 women were employed, 13 unemployed, one of them being prostitute and 7 students. 20 of the murdered newborns and sucklings were girls, 16 were boys, and the sex could not be determined in 7 cases.

In 12 cases (i.e. 30%), the crime was considered as murder according to the provisions of § 219 paragraph 1,2 letter e) of criminal law, in one case of them there was a suspicion of lactation psychosis; in 30 cases (i.e. 68%), the crime was considered as murder of newborn committed by mother according to the provisions of § 220 of criminal law; and in 1 case (i.e. 2%), the crime was considered as grievous bodily harm according to the provisions of § 224 paragraph 1,2 of criminal law. It can be seen even from this legal qualification that in 68% cases, the newborn killing occurred as a consequence of the disturbance caused by delivery (§ 220 of criminal law), i.e. by mother's mood having its origin in physiological processes provoked by delivery. The police database states that in the final phase, prosecution was stopped in 16 cases, the sentence was suspended in three cases, 7 women were sentenced unconditionally, 9 women conditionally, and protective treatment was ordered in case of one woman.

The following results were assessed with the help of the secondary data analysis: in 12 cases (30%), the crime was considered as murder according to the provisions of § 219 paragraph 1,2 letter e) of criminal law, this being deliberate killing. In one case, there was a suspicion of lactation psychosis. In 30 cases (68%), the crime was considered as murder of newborn by the mother according to the provisions of § 220 of criminal law, i.e. in state of disturbance caused by delivery. One case (2%) was considered as grievous bodily harm according to § 224 paragraph 1,2 of criminal law. It can be seen from the survey that murders in state of disturbance caused by delivery prevail over social reasons, by which the research target was met.

From the total number of 42 offenders, 13 were unemployed, one of them living on prostitution, 4 were divorced and 18 single. In those women, their present social and economic situation influenced their behaviour to a certain extent. The average age of the offenders of the given crimes is 26,3 years.

The measures proposed in the scope of health and social prevention consist in the following: lectures on sexual and gynecological problems should start in elementary schools already; potentially risk mothers-to-be should be found out in time, already at the opportunity of the exam at the gynecologist's; contact between the gynecologist and the social worker should be provided in order to prevent newborn murders by mothers; increased attention should be given to places where there are risk families, principally dysfunctional families or socially weak families. Mothers with unwanted pregnancy must be provided with alternative possibilities to give anonymous birth. It can be seen from the final court sentences that the number of the women who killed their babies really deliberately and had to be punished unconditionally comprise only one third of the total number. Thus experts and the public should admit presumption of innocence in these women too. From the individual casuistries follows that the baby is killed by the woman, but psychic pressure from the partner and the woman's fear about the further fate of their relation play an important role in her decision as well. The partner, however, is not impacted directly by the legal proceedings. This fact must be taken into consideration in decision-making as well.

Key words: newborn - murder- mother - psycho-social - killing

Souhrn

Cílem studie bylo zjistit následující fakta týkající se usmrcení novorozence:

- zjistit frekvenci „případů“ vražd novorozenců v jednotlivých krajích ČR v letech 1993-2002 ve vztahu k počtu narozených;
- zjistit zastoupení pohlaví pachatele;
- zjistit věk pachatelky;
- zjistit právní kvalifikaci, jak byl případ posuzován orgány činnými v trestním řízení;
- zjistit rodinný stav pachatelky;
- zjistit sociální postavení pachatelky ve vztahu k zaměstnání;
- zjistit pohlaví zavražděných novorozenců;
- zjistit konečný verdikt soudu u jednotlivých „případů“.

Autoři vyslovili následující hypotézy:

- matka uvažuje o vraždě novorozence již před porodem;
- matka se rozhoduje k vraždě novorozence především ze společenských důvodů;
- rozhodnutí matky k usmrcení dítěte je také ovlivněno vztahem partnera k probíhající těhotenství;
- většina vražd vznikne na podkladě rozrušení vzniklé v souvislosti s porodem;
- vraždy novorozenců neovlivňují celkovou perinatální a neonatální úmrtnost ČR; jedná se spíše o sociální problém;
- vraždy novorozenců nesouvisí s výběrem pohlaví;
- na podkladě znaleckých posudků dochází v konečné fázi k zastavení trestního řízení ženy.

V rámci kvantitativního sociologického výzkumu byla provedena sekundární analýza dat policejní databáze a spisových materiálů k jednotlivým „případům“ (jedná se terminus technicus) vražd novorozenců a kojenců matkou. Výzkum a sběr dat byl anonymní. Při analýze dat autoři použili trestní řád a trestní zákon, publikaci soudního lékařství, soudní psychiatrie a psychologie, porodnictví a gynekologie. K výzkumu byly použity materiály z policejní databáze, která je doplňována každým novým případem, a to poznatky k osobě pachatele trestné činnosti, způsobu provedení trestného činu a jak byl případ ukončen. Dále byly použity spisové materiály k jednotlivým případům a znalecké posudky, které jsou jejich obsahem. Od roku 2002 došlo v České republice ke změně hranic jednotlivých regionů i jejich názvů. Na práci policie a některých soudů neměla zatím tato změna z důvodu jejich působnosti žádný vliv. Proto, aby nedošlo ke zkreslení některých statistik, jsme ponechali rozdělení případů vražd tak, jak bylo dokumentováno do 31.12.2001.

Za období let 1992 až 2002 došlo celkem ke 41 případům vražd novorozenců a 2 kojenců, které spáchalo 42 rodiček, jejichž průměrný věk byl 26,3 let. Z uvedeného počtu rodiček bylo 18 svobodných, 17 vdaných a 7 rozvedených. Ze sociálního hlediska bylo 22 rodiček zaměstnaných, 13 nezaměstnaných, z toho jedna prostitutka, a 7 studentek. Ze zavražděných novorozenců a kojenců bylo 20 děvčat, 16 chlapců a u 7 případů se nepodařilo pohlaví zjistit.

Ve 12 případech (jedná se o 30 %) byl trestný čin posuzován jako vražda podle ustanovení § 219 odst. 1,2 písm. e) trestního zákona, z toho u jednoho případu bylo podezření na laktační psychózu, ve 30 případech (jedná se o 68 %) byl trestný čin posuzován jako vražda novorozeného dítěte matkou podle ustanovení § 220 trestního zákona a u 1 případu (jedná se o 2 %) byl trestný čin posuzován jako ublížení na zdraví podle ustanovení § 224 odst. 1,2 trestního zákona. Již z této právní kvalifikace je zřejmé, že u 68 % případů došlo k usmrcení novorozence v důsledku rozrušení způsobeného porodem (§ 220 tr. zákona), tedy rozpložením matky, které má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem. Databáze policie uvádí, že v konečné fázi bylo v 16 případech zastaveno trestní stíhání, ve třech případech došlo k odložení trestu, 7 žen bylo odsouzeno bezpodmínečně, 9 žen podmíněně, u jedné ženy bylo nařízeno ochranné léčení.

Zjišťovanou výzkumnou metodou, sekundární analýzou dat, bylo vyhodnoceno následující: ve 12 případech (30 %) byl trestný čin posuzován jako vražda podle ustanovení § 219 odst. 1,2 písm. e) trestního zákona, jedná se o vědomé usmrcení. U jednoho případu bylo podezření na laktační psychózu. Ve 30 případech (68 %) byl trestný čin posuzován jako vražda novorozenceho dítěte matkou podle ustanovení § 220 trestního zákona, tedy v rozrušení způsobeném porodem. Jeden případ (2 %) byl posouzen jako ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1,2 trestního zákona. Z přehledu je patrné, že převládají vraždy v rozrušení způsobeném porodem nad sociálními důvody, čímž byl splněn cíl výzkumu.

Z celkového počtu 42 pachatelek bylo 13 nezaměstnaných, z nichž se jedna živila prostitucí, 4 byly rozvedené a 8 svobodných. U těchto žen měla v určité míře vliv na jejich jednání jejich současná sociální a ekonomická situace. Průměrný věk pachatelek uvedených trestných činů je 26,3 let.

Navrhovaná opatření v rámci zdravotně sociální prevence spočívají v tom, aby se již na základních školách začínalo s přednáškami o sexuální a gynekologické problematice, ve časném vyhledávání potencionálně rizikové rodičky již při prohlídce u gynekologa zajistit kontakt mezi gynekologem a sociálním pracovníkem za účelem předcházení vražd novorozenceho matkou, věnovat zvýšenou pozornost místům, kde jsou rizikové rodiny především rodiny dysfunkční, sociálně slabé rodiny. Je nutné zajistit alternativní možnosti matkám s nechtěným těhotenstvím, aby mohly porodit anonymně. Podle konečných soudních výnosů je patrné, že žen, které skutečně vědomě usmrtily své dítě a musely být bezpodmínečně potrestány, je pouze jedna třetina. Proto odborníci i veřejnost by měli připustit i u těchto žen presumpci nevinu. Z jednotlivých kazuistik vyplývá, že dítě usmrtí sice žena, ale důležitou úlohu hraje při jejím rozhodnutí psychický nátlak partnera a obavy ženy o další osud jejich vztahu. Partnera se však soudní řízení přímo nedotýká. Tento fakt je nutné při rozhodování brát také v úvahu

Klíčová slova: novorozenec - vražda - matka- psychosociální - usmrcení

Nemáme dostatek informací o vztahu k dětem v počátcích lidského rodu. Můžeme se pouze domnívat, jak se žilo v tlupách Homo sapiens a jak probíhal život těchto prvních lidských společenství v poměrně drsných podmínkách. Populace byla zřejmě regulována čistě biologickými mechanismy a rozhodovalo množství potravy, které mělo vliv na morbiditu a mortalitu narozených dětí. Je předpokládán i kanibalismus, možná i zabíjení dětí z jiných důvodů. (10) V prehistorickém, ale i historickém období mělo dítě obětní hodnotu, bylo zabíjeno z rituálních důvodů. Také v souvislosti s hladomorem docházelo k zabíjení novorozenceho dětí, především ženského pohlaví, v důsledku omezení populace. Z oblasti středomořských kultur se dochovala některá zákonná opatření upravující vztah k dětem, kde se stanovuje, že otec nemá libovolně usmrcovat

příslušníky rodiny. Nejstarší Řím původně uznával absolutní moc otce nad potomky, novorozeně mu bylo předloženo a vzal-li je do rukou, bylo ponecháno na živu. Nechal-li je na zemi, bylo utraceno, nebo pohozeno. Z Řecka se připomíná praxe bojovné Sparty, kde nedužívá a znetvořená novorozeněta byla shazována ze skály v pohoří Tarpeios. Feudální křesťanská Evropa v oblasti církevní ani světské již nikdy nelegalizovala zabití dítěte. Až do 18. stol. byl neúprosný hrdelní trest za vraždu novorozeněte, poprava měla být vykonána veřejně a dána jí byla široká publicita. Bylo to proto, aby byl větší strach před mimomanželským početím. Uvádí se, že praxe soudů byla různá, lišila se podle stavu žen takto postižených. Marie Terezie zřídila ve vídeňském Prátru komise cudnosti. Dvojice přistižená „in flagranti“ musela buď uzavřít sňatek, nebo byla potrestána. Josef II. tyto komise zrušil

a uvažoval o tom, že sňatek před státním úřadem je povinný. Zrušení nevolnictví a toleranční patent jsou opatřeními, která uvolnila cestu k vytváření rodin a tedy k rozšíření počtu obyvatel. Tento vývoj byl pak již zcela ovlivněn v průběhu 19. století všemi společenskými změnami, kterými bylo toto období naplněno. Byla například omezována dětská práce, k jejímu zákazu došlo však až v roce 1885. (13) První zákonná ustanovení na ochranu dítěte se objevují až ve 20. století, do té doby chránil zákon dítě pouze před zabitím, ukládal povinnost výživy, blíže však nic stanoveno nebylo. Od počátku 20. století jsou ve všech vyspělých státech schvalovány zákony na ochranu dítěte a rodiny. V průběhu století se dostává problematika vztahu k dítěti do pozornosti i mezinárodních institucí. Společnost národů vyhláší Ženevskou deklaraci práv dítěte v roce 1959 a Úmluvu o právech dítěte v roce 1989. (5) Na celém světě vznikají národní i nadnárodní instituce, sdružení a spolky, které si dávají za cíl chránit děti. 20. století se nazývá stoletím dítěte.

V současné době nepředstavuje usmrcení novorozeného dítěte matkou významný podíl na násilné trestné činnosti proti životu a zdraví. Jedná se však o velmi závažné protispolečenské jednání, ke kterému by docházet nemělo. (10) Za porušení důležité povinnosti lze považovat jen porušení takové povinnosti, jež má za dané situace zpravidla za následek nebezpečí pro lidský život nebo zdraví, kde tedy jejím porušením může snadno dojít k takovému následku. (9)

Právní ustanovení související s hodnocením příčin vraždy novorozence

§ 219 trestního zákona - ustanovení § 219 trestního zákona chrání lidský život. Předmětem útoku může být jen živý člověk. Za živého člověka je třeba považovat i dítě, které přestalo být lidským plodem. Je trestné i uspíšení smrti, která by byla stejně nastala, třeba i za krátkou dobu. Mírněji je posuzována vražda novorozeného dítěte. Při této příležitosti je

nutné však připomenout institut „ochrany lidského genomu“, ve kterém se mluví již o životě intrauteriním. (9)

§ 220 trestního zákona – v § 220 trestního zákona vražda novorozeného dítěte se uvádí: matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu, nebo hned po něm, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let. Zvláštní duševní stav pachatelky v době činu, způsobený porodem, je důvodem mírnějšího posuzování vraždy novorozeného dítěte matkou.

Rozrušení způsobené porodem je zvláštní znak trestného činu podle § 220 trestního zákona a není možné ho zaměňovat s obecnými podmínkami trestní odpovědnosti, vyjádřenými v ustanoveních o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti. Pro posouzení otázky, zda obviněná jednala v tomto psychickém stavu, je rozhodujícím podkladem posudek znalce-porodníka. Přitom není podstatné, zda byly narušeny schopnosti obviněné rozpoznat nebezpečnost svého jednání a ovládat ho. (9)

Rozrušení způsobené porodem je výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem. Tento psychicky oslabuje vůli matky a její odolnost vůči vnějším a vnitřním podnětům a brzdí plné rozvinutí mateřského pudu. Musí být způsoben porodem a nemůže jít o nějaké jiné rozrušení vyvolané jinými příčinami. Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze matka novorozeného dítěte.

Ve všech posuzovaných věcech došlo k usmrcení dítěte až po porodu. Při zodpovězení otázky, zda to bylo ihned po porodu ve smyslu tohoto znaku § 220 trestního zákona, soudy vycházely z trvání stavu rozrušení způsobeného porodem. Řídily se také právním názorem, že použití privilegovaného ustanovení § 220 trestního zákona není vyloučeno tím, že matka pojala úmysl dítě usmrtit již před porodem. Rozrušení způsobené porodem je zvláštní znak trestného činu podle § 220 trestního zákona a není možné ho zaměňovat

s obecnými podmínkami trestní odpovědnosti, vyjádřenými v ustanoveních o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti.

V této souvislosti je nutné se zmínit o „laktiční psychóze“. Je to označení pro různé duševní poruchy v šestinedělí, resp. vzniklé v souvislosti s porodem, často rázu deprese, tzv. poporodní deprese. Vzácněji probíhá prudce (poruchy vědomí, delirium, amence). Prognóza je obvykle dobrá, ale někdy je nebezpečí sebevraždy. (28) Depresivní, popř. psychotická symptomatika přetrvávající v průběhu obvyklých plačtivých dnů svědčí o endogenní psychóze. Prognóza je těžko předvídatelná, poněvadž těžké deprese se velmi často upravují po normalizaci ovariální funkce, a naproti tomu změny pokládané za exogenní psychózy mohou vyústit ve schizofrenii. V každém případě je indikována konzultace s psychiatrem. (1) § 224 trestního zákona - Ublížení na zdraví a související ustanovení

Vražda novorozence může být dále kvalifikována i podle tohoto paragrafu, který uvádí: „Kdo jinému z nedbalosti způsobí těžkou újmu na zdraví, nebo smrt“ může být potrestán...

Přerušení těhotenství

V České republice se potraty ze sociálních důvodů (podle nové úpravy interrupčního zákona platné od 1.1.1987 se hovoří o umělém přerušení těhotenství „na žádost ženy“) omezují se výhradně na dobu do 12. týdne gravidity, respektive do ukončení 12. týdne od prvního dne poslední menstruace. Umělé přerušení těhotenství z genetických důvodů je zákonem povoleno až do 24. týdne gravidity. (6)

Přípustný způsob umělého přerušení těhotenství je upraven zákonnými předpisy: tj. zák. ČNR č. 66/1986 Sb., o umělém přerušení těhotenství (zákon upravuje umělé přerušení těhotenství prováděcí Vyhláškou MZ ČR č. 75/1996 Sb.

Pokud nejsou dodrženy podmínky uvedené v těchto předpisech, jde o nedovolené přerušení těhotenství – kriminální potrat. Ten bývá nejčastěji prováděn do 12. týdne těhotenství, tj. do

doby, kdy gravidita na ženě není patrná. V rámci nedovoleného přerušení těhotenství jde vždy o úmyslné usmrcení plodu, a to jak se souhlasem, tak bez souhlasu těhotné ženy. (30, 39) Nedovolené přerušení těhotenství je sankcionováno trestním zákonem podle § 227 trestního zákona. Ten, kdo tento kriminální potrat provede, je trestný podle § 228 trestního zákona.

Znalecké posudky z oboru zdravotnictví:

- odvětví soudního lékařství
- odvětví porodnictví a gynekologie
- odvětví klinické psychologie
- odvětví psychiatrie

Statistická terminologie související s vraždou novorozence

Porod je děj, při kterém dochází k vypuzení plodového vejce (plod, placenta, pupečník, plodová voda, plodové obaly) porozením z organismu matky. Porod může být ukončen porodem živého, nebo mrtvého plodu. Porodem živě narozeného dítěte rozumíme novorozence se známkami života (cca od ukončení 24. týdne těhotenství). Za známky života považujeme akci srdeční, dýchací pohyby, aktivní pohyb svalstva a pulzaci pupečníku. Pokud tyto podmínky nejsou splněny, jde o potrat. Pokud má plod porodní hmotnost menší 500 g, je klasifikován jako novorozenec pouze tehdy, pokud projevuje alespoň jednu známku života déle než 24 hodin. Pokud tuto podmínku nesplní, je klasifikován jako potrat. Z uvedeného vyplývá, že pro definici porodu živě narozených plodů jsou důležitější jeho životní projevy než ukončený týden těhotenství nebo hmotnost plodu. Podle ukončení týdne těhotenství klasifikujeme porod na: předčasný porod. K porodu dojde před ukončením 38. týdne těhotenství, porod v termínu - k porodu dojde v průběhu 39. – 42. týdne těhotenství a potermínový porod. Porod mrtvého plodu s hmotností do 1000 g se označuje potrat a porod mrtvého plodu s hmotností

nad 1000 g označujeme jako mrtvorozenost. (22)

Novorozeným dítětem se rozumí dítě od počátku porodu, a to i tehdy, když zcela neopustilo matčino tělo a není od něj zcela odděleno. Až do počátku porodu jde o lidský plod. Pro právní kvalifikaci je důležité, zda jde o novorozence, tedy že ke smrti došlo při porodu, nebo hned po něm. Znamky života u novorozence jsou přesně definovány.

Cíl studie:

- a) zjistit frekvenci „případů“ vražd novorozenců v jednotlivých krajích ČR v letech 1993-2002 ve vztahu k počtu narozených;
- b) zjistit zastoupení pohlaví pachatele;
- c) zjistit věk pachatelky;
- d) zjistit právní kvalifikaci, jak byl případ posuzován orgány činnými v trestním řízení;
- e) zjistit rodinný stav pachatelky;
- f) zjistit sociální postavení pachatelky ve vztahu k zaměstnání;
- g) zjistit pohlaví zavražděných novorozenců;
- h) zjistit konečný verdikt soudu u jednotlivých „případů“.

Autoři vyslovili následující hypotézy :

- a) matka uvažuje o vraždě novorozence již před porodem;
- b) matka se rozhoduje k vraždě novorozence především ze společenských důvodů;
- c) rozhodnutí matky k usmrcení dítěte je také ovlivněno vztahem partnera k probíhající těhotenství
- d) většina vražd vznikne na podkladě rozrušení vzniklé v souvislosti s porodem;
- e) vraždy novorozenců neovlivňují celkovou perinatální a neonatální úmrtnost ČR;
- f) vraždy novorozenců nesouvisí s výběrem pohlaví;

g) na podkladě znaleckých posudků dochází k zastavení trestního řízení.

V rámci kvantitativního sociologického výzkumu byla provedena sekundární analýza dat policejní databáze a spisových materiálů k jednotlivým „případům“ (jedná se terminus technicus) vražd novorozenců a kojenců matkou. Výzkum a sběr dat byl anonymní. Při analýze dat autoři použili trestní řád a trestní zákon, publikaci soudního lékařství, soudní psychiatrie a psychologie, porodnictví a gynekologie. K výzkumu byly použity materiály z policejní databáze, která je doplňována každým novým případem, a to poznatky k osobě pachatele trestné činnosti, způsobu provedení trestného činu a jak byl případ ukončen. Dále byly použity spisové materiály k jednotlivým případům a znalecké posudky, které jsou jejich obsahem. Od roku 2002 došlo ke změně hranic jednotlivých regionů i jejich názvů v České republice. Na práci policie a některých soudů neměla zatím tato změna, z důvodu jejich působnosti, žádný vliv. Proto, aby nedošlo ke zkreslení některých statistik, ponechali jsme rozdělení případů vražd tak, jak bylo dokumentováno do 31.12.2001.

V České republice za období od 1.1.1992 do 31.12.2002. Za uvedené období bylo celkem spácháno 55 případů útoků na novorozence a kojence, v 7 případech se jednalo o pokus trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, život novorozence se včasným zásahem lékařů však podařilo zachránit a v 5 případech nebyl pachatel tohoto trestného činu zjištěn (tab. 1). V naší publikaci se budeme zabývat jen těmi případy, kde byl zjištěn pachatel vraždy novorozeného dítěte a případy byly uzavřeny policií nebo soudem. Pachatelkou byla vždy matka (rodička), u jednoho případu byl přítomen otec dítěte.

Tab. 1 - Charakteristika souboru

Rok spáchání trestného činu	Počet případů, kde byla zjištěn pachatelka	Počet případů, kdy došlo k pokusu vraždy	Neobjasněné případy vražd
1992	5	0	0
1993	4	1	0
1994	2	0	2
1995	4	1	0
1996	4	0	0
1997	3	1	0
1998	1	1	0
1999	8	1	1
2000	3	2	0
2001	2	0	1
2002	7	0	1
Celkem (55 případů)	43	7	5

Ve sledovaném souboru jsou případy vražd novorozenců matkou rozděleny podle jednotlivých krajů v České republice za období let 1992 – 2002. Je zde uveden věk rodiček – pachatelek, jejich rodinný stav a oficiální postavení, pohlaví novorozenců. Právní kvalifikaci, jak byl případ

posuzován orgány činnými v trestním řízení, uvádíme v dalším rozdělení podle jednotlivých krajů.

Ve výzkumném souboru neuvádíme pravá jména a příjmení rodiček (pachatelek) a jejich trvalá bydliště.

Tab. 2 - Usmrcení novorozenci podle pohlaví

Pohlaví	Počet (abs.č.)	Vyjádření v %
Chlapci	16	37
Děvčata	20	47
Nezjištěné	7	16

Tab. 3 - Zaměstnání žen v době usmrcení dítěte

Zaměstnání	Počet (abs. č.)	Vyjádření v %
Ano	21	49
Ne	16	37
Studentka	6	14

Tab. 4 - Rodinný stav ženy v době usmrcení dítěte

Rodinný stav	Počet (abs. č.)	Vyjádření v %
rozveden(á)	7	16
svobodný(á)	19	44
ženatý(vdaná)	17	40

Tab. 5 - Rozhodnutí soudu

Rozhodnutí soudu	Počet (abs. č.)	Vyjádření v %
§ 219	12	29
§ 220	30	70
§ 229	1	2
Nástup trestu	7	19%
Uložení podmíněného trestu	9	25%
Zastavení stíhání	16	44%
Odložení řízení	3	9%
Ochranné léčení		2%

Tab. 6 - Věk rodičky v době usmrcení dítěte

Věk rodiček	Počet (abs. č.)	Vyjádření v %
16 – 20	9	21
21 – 25	14	33
26 – 30	9	21
31 – 35	6	14
36 – 40	4	9
41 – 45	0	0
46 – 50	1	2

Tab. 7 - Přímá účast otce usmrcení dítěte

	Počet (abs. č.)	Vyjádření v %
2 děti	1	5

Tab. 8 - Rozložení úmrtí dětí podle krajů

Počet vražd v krajích	Počet (abs. č.)	Vyjádření v %
Praha	4	9
Středočeský kraj	8	19
Jihočeský kraj	3	7
Západočeský kraj	6	14
Severočeský kraj	8	19
Východočeský kraj	4	9
Jihomoravský kraj	5	12
Severomoravský kraj	5	12

Za období let 1992 až 2002 došlo celkem ke 41 případům vražd novorozenců a 2 kojenců, které spáchalo 42 rodiček, jejichž průměrný věk byl 26,3 let. Z uvedeného počtu rodiček bylo 18 svobodných, 17 vdaných a 7 rozvedených. Ze sociálního hlediska bylo 22 rodiček zaměstnaných, 13 nezaměstnaných, z toho jedna prostitutka a 7 studentek. Ze zavražděných

novorozenců a kojenců bylo 20 děvčat, 16 chlapců a u 7 případů se nepodařilo pohlaví zjistit.

Ve 12 případech (jedná se o 30 %) byl trestný čin posuzován jako vražda podle ustanovení § 219 odst. 1,2 písm. e) trestního zákona, z toho u jednoho případu bylo podezření na laktační psychózu, ve 30 případech (jedná se o 68 %) byl trestný čin posuzován jako vražda novorozenceho dítěte

matkou podle ustanovení § 220 trestního zákona a u 1 případu (jedná se o 2 %) byl trestný čin posuzován jako ublížení na zdraví podle ustanovení § 224 odst. 1,2 trestního zákona. Již z této právní kvalifikace je zřejmé, že u 68 % případů došlo k usmrcení novorozence v důsledku rozrušení způsobeného porodem (§ 220 tr. zákona), tedy rozpořením matky, které má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem. Databáze policie uvádí, že v konečné fázi bylo v 16 případech zastaveno trestní stíhání, ve třech případech došlo k odložení trestu, 7 žen bylo odsouzeno bezpodmínečně, 9 žen podmíněně, u jedné ženy bylo nařizeno ochranné léčení.

Uvedená zjištění vycházejí ze závěrečných rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení a soudů, která byla vyhotovena na základě doložených znaleckých posudků a jsou neměnitelná.

Největší problém, který vznikl při zpracování tohoto sdělení, bylo získávání potřebných podkladů. Vzhledem k tomu, že se jedná o problematiku, která není v plné míře zveřejňována (pro závažnost a někdy brutalitu této trestné činnosti, ochranu osobnosti apod.), museli jsme si vyšetřovací spisy z jednotlivých krajů, v rámci České republiky, vyžádat prostřednictvím Policejního prezidia v Praze. Ne všechny vyšetřovací spisy byly doručeny v požadovaném termínu.

Tato problematika nebyla takto souborně zkoumána a ani publikována v žádné odborné literatuře. Z tohoto důvodu není možná diskuse na srovnatelné téma. Za úvahu by stálo rozšířit další výzkum třeba na porovnání výsledků s jiným státem v rámci Evropské unie.

Ve sborníku Kriminálníka uvádí Zoubková, že ročně je Policií ČR registrováno přes 3 000 obětí trestné činnosti ve věku do 15 let, z čehož téměř 2 000 případů tvoří násilná trestná činnost. Kolem dvou desítek dětí je ročně zavražděno. (40) Dále však již neuvádí, kolik z tohoto počtu bylo v novorozeneckém, kojeneckém, batolecím, předškolním, mladším a starším

školním věku a jakou právní kvalifikací byl skutek posuzován u prvních dvou věkových kategorií, abychom tento mohli porovnat s naším výzkumem.

Počet zavražděných novorozenců v jednotlivých letech se pohybuje rovnoměrně, pouze s tím, že v roce 1999 došlo zvýšenému počtu zavražděných dětí. Lze předpokládat, že se jedná o jev náhodný. Z tab. 2 vyplývá, že počet zavražděných dětí je rozložen rovnoměrně do všech krajů.

Při vraždě novorozence nebyl výrazný rozdíl mezi chlapci a děvčátky. Je zajímavé, že nejvíce matek, které své dítě usmrtily, byly matky svobodné. Nejméně bylo rozvedených žen.

Konečné rozhodnutí soudu ukazuje, že pouze 19 % žen nastoupilo trest a ve 44 % bylo stíhání zastaveno. Věk rodiček odpovídá frekvenci porodů v jednotlivých věkových obdobích a nelze tedy vyjádřit, zda některá věková skupina u rodiček převažovala. Podle údajů se přímo usmrcení novorozence zúčastnil otec pouze v jednom případě. Podle rozboru kauzistik však vyplývá, že otec dítěte hrál v rozhodnutí ženy výraznou úlohu a psychickým nátlakem často přiměl partnerku k usmrcení dítěte.

Sekundární analýzou dat ze 43 vyšetřovacích spisů bylo zjištěno, že při posuzování trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, byl případ od začátku vyšetřování u 23 případů (*jedná se o 54 %*) posuzován jako vražda (§ 219/1,2 e) tr. zákona). Na základě znaleckých posudků z oborů lékařství, odvětví soudní psychiatrie, psychologie, soudního lékařství, porodnictví a gynekologie byl tento trestný čin v 10 případech překvalifikován a posuzován jako vražda novorozeného dítěte matkou (§ 220 tr. zákona) a v 1 případě jako ublížení na zdraví (§ 224/1,2 tr. zákona). (9) Vyšetřovatel policie po uzavření vyšetřovacího spisu předložil, ve smyslu ustanovení § 166 odst. 3 trestního řádu, na státní zastupitelství závěrečnou zprávu s návrhem na podání obžaloby proti obviněné.

Co je příčinou vražd novorozenců a kojenců, proč rodička usmrtí nově narozeného potomka. Je hlavní příčinou tohoto jednání stav způsobený porodem, kdy rodička v rozrušení úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu, nebo hned po něm (§ 220 tr. zákona), anebo dítě usmrtí několik dní až týdnů po porodu? Není důvodem jednání rodičky také její sociální postavení (§ 219/1,2 e) tr. zákona) a z tohoto vyplývající životní situace, rodina, strach z budoucnosti, nemoc apod.?

Z výzkumného souboru je zřejmé, že u 12 případů byl skutek posouzen jako vražda (§ 219/1,2 e) tr. zákona) a z toho u 1 případu bylo podezření na onemocnění laktační psychózou. V době spáchání trestného činu trpěla rodička paranoidní psychózou a nebyla schopna své jednání ovládat. Pachatelka zde usmrtila svou dvouměsíční dceru opakovanými tahy kuchyňským nožem a pak se také sama stejným nožem poranila. Jejím jednáním předcházela hádka s manželem z důvodu nepříznivé finanční situace, k tomuto se přidala únava a ztráta mateřského mléka.

Laktační psychózou jsou označovány různé duševní poruchy v šestinedělí vzniklé v souvislosti s porodem a jsou často depresivního rázu. (1, 28) V dostupné literatuře jsme se nedočetli, zda je tato duševní porucha vymezena věkem. Jak uvádějí autoři v publikaci Gynekologie a porodnictví k psychózám v šestinedělí – depresivní, popř. psychotická symptomatika přetrvávající přes obvyklé plachtivé dny svědčící o endogenní psychóze. Prognóza je těžko předvídatelná, poněvadž těžké deprese se velmi často upravují po normalizaci ovariální funkce, a naproti tomu změny pokládané za exogenní psychózy mohou vyústit ve schizofrenii. (1) Schizofrenie je těžká duševní porucha, patřící do velké skupiny psychóz, tedy takových poruch, které závažným způsobem porušují schopnost člověka pracovně a sociálně se adaptovat a narušují samotnou strukturu osobnosti, schopnost prožívat své „jáství“ a jeho vztah k realitě. Zasahuje především oblast

myšlení a vnímání. (8) V každém případě je potřebná konzultace s psychiatrem, a to proto, že nelze podceňovat nebezpečí suicidia.

Ve 30 případech byl skutek posouzen jako vražda novorozeného dítěte matkou (§ 220 tr. zákona). Ve sbírce soudních rozhodnutí č. 16/86 je mimo jiné uvedeno: „... za použití privilegovaného ustanovení § 220 tr. zákona není vyloučeno tím, že matka pojala úmysl dítě usmrtit již před porodem“. (9)

Ve sbírce soudních rozhodnutí č. 25/92 je uvedeno: „Rozrušení způsobené porodem je zvláštní znak trestného činu podle odpovědnosti, vyjádřenými v ustanoveních o nepřičetnosti a zmenšené přičetnosti. Pro posouzení otázky, zda obviněná jednala v tomto psychickém stavu, je rozhodujícím podkladem posudek znalce – porodníka. Přitom není podstatné, zda byly narušeny schopnosti obviněné rozpoznat nebezpečnost svého jednání a ovládnout ho“. (9)

Autoři se plně ztotožňují s názorem Mitlöhnera, který ve svém příspěvku pro časopis ženských lékařů Gynekolog uvádí, že je trestný čin vražda novorozeného dítěte matkou podle § 220 trestního zákona trestným činem, jehož skutečný rozsah je těžko vymezitelný a u kterého se dá předpokládat vysoké procento latence. Tam, kde se ženě podaří utajit své těhotenství před veřejností a beze stopy zlikvidovat tělo novorozence, pachatelka uniká trestní odpovědnosti za spáchaný čin. (17) U 5 nálezů nebyla zjištěna pachatelka, ale těchto případů, kdy tělo novorozence nebylo nalezeno, může být podstatně více.

Po několikaleté praxi u policie při vyšetřování násilné trestné činnosti a rozborem vyšetřujících spisů vražd novorozenců jsme dospěli k názoru, že je rozdíl v posuzování jednání ženy, která má s porodem určité zkušenosti a prvorodičkou.

U studentek ve věku 17 – 21 let autoři zjistili, že zatajovaly těhotenství jak před spolužáky, tak i rodinou; lékaře nenavštěvovaly. Ve své výpovědi na policii jedna studentka uvedla, že několik dní před

porodem byla se svojí matkou kupovat šaty na maturitní ples a ani ta si nevšimla při zkoušení šatů, že je v jiném stavu. (32, 33) Těhotenství nebraly nijak moc vážně a byly přesvědčeny, že to „nějak dopadne“, že se v období porodu něco stane, že je najednou odvezou do nemocnice, narodí se dítě a vše se obrátí k dobrému. Žádná z těchto mladých pachatelek se však nepřipravovala na to, že dítě usmrtí.

Na základě rozhodnutí vyšetřovatele, který vychází ze znaleckých posudků, bylo ve většině případů trestní stíhání zastaveno z důvodu, že nebyla obviněná v době činu pro nepřítomnost trestně odpovědná (osoba nezralá, v době porodu trpěla poruchami vědomí apod.). Důležité je také rozhodnutí soudu, zda uloží trest podmíněný, nebo nepodmíněný. U těchto dívek je důležitá resocializace a jejich opětovné zařazení do společnosti.

Rozborem zbývajících případů vražd novorozenců autoři zjistili, že některé budoucí matky lékaře navštíví se žádostí o provedení interrupce, ale někdy až v době, kdy interrupci již nelze provést. Jako důvod uvádějí, rodinné problémy, nepříznivou sociální a ekonomickou situaci, že by za dané situace dítě neuzivily. Mezi těmito ženami bylo 13 bez pracovního poměru (tuto skupinu možno nazvat jako rizikovou), jedna se živila prostitucí. Výzkumem bylo zjištěno, že nejvíce žen bez pracovního poměru bylo v Západočeském a Severomoravském kraji, jednalo se vždy o 4 ženy. Ve Středočeském, Jihomoravském a Jihočeském kraji se trestného činu nedopustila žádná nezaměstnaná žena.

Vedral uvádí, že nezaměstnanost je vždy ztrátou s dopadem ekonomickým a sociálním. (26) Nezaměstnanost má v určité míře vliv na jednání žen. Je to především strach z budoucnosti, jak se o dítě dále postarat. Jedna z nezaměstnaných žen dokonce uvedla, že si našla pěkné zaměstnání a kdyby šla na mateřskou dovolenou, tak by o místo přišla. (34)

Někdy však ženy vůbec lékaře nenavštíví a těhotenství tají od samého

prvopočátku. Ve většině případů ani nikdo z nejbližších nepozná, že je žena v jiném stavu. Po zjištění trestného činu ve svých výpovědích na policii uvádějí, že dítě bylo nechtěné, že jsou v rozvodovém řízení a neví, jak to bude dále s trvalým bydlištěm, jsou bez pracovního poměru, měly strach z dalšího dítěte, protože předchozí bylo postižené, průběh porodu si nepamatují a vůbec neví, co se stalo.

V případě, že někdo z okolí nebo z rodiny věděl o tom, že byly v jiném stavu a najednou nejsou, uvádějí, že potratily. Některé rodičky se na porod připravují, nosí u sebe nůžky na přestřížení pupěční šňůry, jiné odjedou z místa trvalého bydliště apod.

Paragraf 220 trestního zákona zaujímá v našem trestním zákoně zvláštní místo. Za vraždu bezbranného dítěte je výrazně nižší sazba 3 – 8 let než za vraždu jiného druhu (§ 219/1,2 e) tr. zákona), kde je trestní sazba 12 – 15 let, nebo výjimečný trest. Trestní zákon předpokládá, že matka v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu, nebo hned po něm. Toto rozrušení však není nijak blíže definováno. V komentáři § 220 trestního zákona je uvedeno, že rozhodujícím podkladem je posudek znalce – porodníka. (9)

Definice poporodního rozrušení je tedy vymezena velmi neurčitě. Autoři se však neseťkali se situací (s výjimkou psychotického stavu), kdy by usmrtila po porodu dítě žena, která se na jeho příchod těšila a počítala s ním. Ženy, které si těhotenství nepřály, většinou je úspěšně zakrývaly a smrt novorozence chápaly jako východisko ze svízelné sociální situace.

Autoři dospěli k názoru, že ne všechny případy vražd novorozenců a kojenců jsou stejně posuzovány z hlediska znaleckých posudků a na nich závislé právní kvalifikace. Je však nutno respektovat konečná rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení a soudů. Jsou si vědomé, že vždy záleží na té či oné konkrétní situaci, kdy a kde k porodu dochází. Zda byla rodička na porod připravena, zda navštěvovala lékaře

(gynekologa), zda se na děťátko těšila a jak celou věc bralo nejbližší okolí apod.

V těch případech, kdy je pachatelkou prvorodička, se většinou jedná o dívky ve věku kolem 20 let, těhotenství tají před okolím, lékaře nenavštěvují a současnou situaci si nepřipouštějí, „ono to nějak dopadne a zase bude dobře“. Tyto rodičky nemají s porodem žádné zkušenosti a když k němu nečekaně dojde, mohou jednat ve stavu zmenšené přičetnosti a novorozence v této souvislosti usmrtit, jak je uvedeno v zákoně (§ 220 tr. zákona), a tak by mělo být také posuzováno.

Ženy, které nerodí prvně a těhotenství také tají a lékaře nenavštěvují, jak je i uvedeno, se ale na porod určitým způsobem připravují. Některé přípravu popisují ve svých výpovědích. (38) Z jejich výpovědí je zřejmé, že se na vraždu novorozence připravovaly. Autoři se domnívají, že by mělo být jednání těchto rodiček posuzováno spíše jako trestný čin vraždy, jak je uvedeno v zákoně (§ 219/1,2 e) tr. zákona), a ne podle § 220 trestního zákona jako u některých případů.

Zvláštní duševní stav způsobený porodem není primární příčinou zavraždění novorozence dítěte matkou. Jde o situaci, která má závažný sociální kontext.

Autoři se pokusili zmapovat dosti problematickou oblast vražd novorozenců a kojenců matkou v České republice. Zajímaly je příčiny vražd a co vedlo ženu – matku k tak brutálnímu činu, jako je zavraždění vlastního dítěte. Na základě sebraných vyšetřovacích spisů vražd novorozenců a kojenců byl vytvořen výzkumný soubor, který obsahoval 43 případů.

Zjišťovanou výzkumnou metodou, sekundární analýzou dat, bylo vyhodnoceno následující: ve 12 případech (30 %) byl trestný čin posuzován jako vražda podle ustanovení § 219 odst. 1,2 písm. e) trestního zákona, jedná se o vědomé usmrcení. U jednoho případu bylo podezření na laktační psychózu. Ve 30 případech (68 %) byl trestný čin posuzován jako vražda novorozence dítěte matkou podle ustanovení § 220 trestního zákona,

tedy v rozrušení způsobeném porodem. Jeden případ (2 %) byl posouzen jako ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1,2 trestního zákona.

Z tohoto je patrné, že převládají vraždy v rozrušení způsobeném porodem nad sociálními důvody, čímž byl splněn cíl tohoto výzkumu.

Z celkového počtu 42 pachatelek bylo 13 nezaměstnaných, z nichž se jedna živila prostitucí, 4 byly rozvedené a 8 svobodných. U těchto žen měla v určité míře vliv na jejich jednání jejich sociální a ekonomická situace. Průměrný věk pachatelek uvedených trestných činů je 26,3 let.

Stanovená hypotéza, že z celkového počtu vražd novorozenců matkou je více než 60 % případů důvodem nepříznivá osobní, sociální a ekonomická situace matky, se nepotvrdila.

Výzkumem byl poprvé vytvořen ucelený soubor vražd novorozenců a kojenců matkou za období 11 let v rámci České republiky.

Tyto počty vražd v České republice nejsou nijak zanedbatelné i přes poměrně vysoký stupeň společenské úrovně, a proto by bylo vhodné následující opatření v rámci zdravotně sociální prevence:

- již na základních školách začít s přednáškami o sexuální a gynekologické problematice;
- snažit se vyhledávat potencionálně rizikové rodičky již při prohlídce u gynekologa;
- zajistit kontakt mezi gynekologem a sociálním pracovníkem s cílem předcházet vraždám novorozenců matkou;
- věnovat zvýšenou pozornost místům, kde jsou sociálně slabé rodiny;
- zajistit alternativní možnosti matek s nechtěným těhotenstvím, aby mohly porodit anonymně;
- podle konečných soudních výnosů je patrné, že počet žen, které skutečně vědomě usmrtily své dítě a musely být bezpodmínečně potrestány, je

pouze jedna třetina. Proto odborníci i veřejnost by měli u těchto žen připustit presumpci nevinu;

- z jednotlivých kazuistik vyplývá, že dítě usmrtí sice žena, ale důležitou úlohu hraje při jejím rozhodnutí psychický nátlak partnera a obavy ženy o další osud jejich vztahu. Partnera se však soudní řízení přímo nedotýká. To je nutné při rozhodování brát také v úvahu.

LITERATURA

1. Breckwold, M., Martius, G.: Gynekologie a porodnictví. Martin:1997, s. 648. ISBN 80-88824-56-7.
2. Břichcín, S.-Kalvach, Z.: Soudní psychiatrie a soudní sexuologie pro policisty a vyšetřovatele. 1. vyd., Praha: 1997. PA ČR, s. 79. ISBN 80-85981-44-0.
3. Čapek, K.: Povídky z jedné kapsy. Praha: 1967. Československý spisovatel, s. 179. MDT 885-321.5-322.4.
4. Čírtková, L.: Policejní psychologie. 3. vyd. Praha: 2000. Portál, s. 256. ISBN 80-7178-475-3.
5. Dokumentační středisko pro lidská práva. Deklarace práv dítěte. Úmluva o právech dítěte. Dostupné z <<http://www.lidska-prava.cz>> Poslední aktualizace 12.9.1999
6. Different life. Interrupce versus znásilnění, Incest a ohrožení života matky. Dostupné z <<file:///A:\potraty04.htm>>
7. Dunovský, J. et al.: Sociální pediatrie vybrané kapitoly. 1 vyd. Praha: 1999. Grada Publishing, s. 248. ISBN 80-7169-254-9.
8. Chodura, V.: Psychiatrie. 1. vyd. České Budějovice: JU ZSF, 1998. ISBN 80-7040-285-7.
9. Jelínek, J.-Sovák, Z.: Trestní zákon a trestní řád. 16. vyd. Linde Praha:2001, s. 897. ISBN 80-7201-304-1.
10. Jíra, V.: Patologické nálezy u zavražděných novorozenců. České Budějovice: JU ZSF, 2001.
11. Kolektiv autorů: Soudní lékařství. 1. vyd. Praha: 1999. Grada Publishing, s. 606 ISBN 80-7169-728-1.
12. Kriminalistika. K problematice speciální věrohodnosti výpovědi. Ročník XXXIV 3/2001. Čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi. Dostupné z <<http://www.internet.bb/casopisy/kriminalistika/2001/01-03/neumann.html>>
13. Kříž, J.: Duševní poruchy a poruchy chování u dětí a mladistvých. 1. vyd. České Budějovice: JU ZSF 2000, ISBN 80-7040-386-1.
14. Kříž, J.: Prevence a diagnostika negativních sociálních jevů z hlediska soudní psychiatrie. 1. vyd. České Budějovice: JU ZSF 2002. ISBN 80-7040-555-4.
15. Macků, F.-Čech, E.: Porodnictví. 1. vyd. Praha: 2002. Informatorium, s. 143. ISBN 80-86073-92-0.
16. Matíšek, J.: Psychologie a výsledková praxe. 1. vyd. Praha: 1968. Orbis, s. 250 MDT 159.923:343.102(021).
17. Mitlöchner, M.: Recidiva vraždy novorozenceho dítěte matkou. Časopis ženských lékařů GYNEKOLOG. Dostupné z <<http://www.gyne.cz/>>
18. Musil, J.: Kriminalistika. 1. vyd. Praha: 1994, s. 269. ISBN 80-206-0423-5.
19. Pavlovský, P.: Soudní psychiatrie pro právníky. 1. vyd. Praha: 1998, Karolinum, s. 75. ISBN 80-7184-533-7.
20. Pavlovský, P. et al.: Soudní psychiatrie a psychologie. 1. vyd. Praha: 2001. Grada Publishing, s. 184. ISBN 80-247-0181-2.
21. Rokytová, V.: Porodnictví a gynekologie pro praktické lékaře. 1. vyd., Jinočany: 1996, s. 91. ISBN 80-86022-05-6.
22. Roztočil, A. et al.: Porodnictví. 1. vyd. Brno: 2001. Institut pro další

- vzdělávání, s. 333. ISBN 80-7013-339-2.
23. Undeutsch, U.: Forensische psychologie, in: Handbuch der psychologie. Gottingen, Hogrefe: 1967
 24. Ústavní zákon ČNR. Základní listina práv a svobod. 3. vyd. Aries Ostrava: 1992, s. 111. ISBN 80-901 736-5-9.
 25. Vacínová, M.: Psychologie a společenská výchova. 2. vyd. Praha 1995, Victoria Publishing, s. 160. ISBN 80-7187-006-4.
 26. Vedral, P.-Straková, A.: Zaměstnanost, vybrané kapitoly. České Budějovice: JU ZSF 1996. ISBN 80-7040-173-7.
 27. Velemínský, M.: Vybrané kapitoly z pediatrie. 2. vyd. České Budějovice: JU ZSF 1999. ISBN 80-7040-357-8.
 28. Vokurka, M.-Hugo, J.: Praktický slovník medicíny. 6. vyd. Praha: 2000. Maxdorf, s. 490. ISBN 80-85912-38-4.
 29. Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. 1. vyd. Praha: 1997. Nakladatelský dům OP pro Diderot, s. 2 946. ISBN 80-85841-17-7.
 30. Vyhláška Ministerstva zdravotnictví ČR. Prováděcí vyhláška k zákonu o umělém přerušení těhotenství č. 75/1996 Sb. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/01/index.php3>>
 31. Vyšetřovací spisy. Spisový materiál k vraždám novorozenců v Jihočeském kraji za období let 1994 – 2000.
 32. Vyšetřovací spisy. Spisový materiál k vraždám novorozenců v Jihomoravském kraji za období let 1992 – 2000.
 33. Vyšetřovací spisy. Spisový materiál k vraždám novorozenců v Severočeském kraji za období let 1992 – 2002.
 34. Vyšetřovací spisy. Spisový materiál k vraždám novorozenců v Severomoravském kraji za období let 1994 – 2002.
 35. Vyšetřovací spisy. Spisový materiál k vraždám novorozenců ve Středočeském kraji za období let 1993 – 2002.
 36. Vyšetřovací spisy. Spisový materiál k vraždám novorozenců na území města Prahy za období let 1996 – 2002.
 37. Vyšetřovací spisy. Spisový materiál k vraždám novorozenců ve Východočeském kraji za období let 1992 – 2000.
 38. Vyšetřovací spisy. Spisový materiál k vraždám novorozenců v Západočeském kraji za období let 1993 – 2002.
 39. Zákon ČNR. O umělém přerušení těhotenství č. 66/1986 Sb. Dostupné z <<http://www.epravo.cz/01/index.php3>>
 40. Zoubková, I.: Kriminalita páchaná na mládeži. Kriminalistika-ročník XXXV, 2/2001. Čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi s. 83-95, ISSN 1210-9150.

Jiří Václav et al.
jira@dounetmail.cz